

[1975r] (9)

MŁODY
TORUŃ

D. 32/2014

MŁODY TORUŃ

Nazwa zespołu mówi sama za siebie: przedstawiamy Państwu uczniów toruńskich szkół zawodowych, techników i liceów, którzy swój wolny pozalekcyjny czas spożytkowują na pracę w zespole artystycznym. Skupiający ponad sto osób „Młody Toruń” jest swoistym młodzieżowym kombinatem pracy twórczej; w zależności od chęci i predyspozycji młodzi ludzie pracują tu w chórze, orkiestrze kameralnej, orkiestrze dętej, w trzech zespołach tanecznych i w studio recytatorskim. Przynależność do Zespołu jest dla toruńskiej młodzieży wspaniałą przygodą artystyczną, którą realizują w atmosferze rozrywki, z całą pasją.

Historia „Młodego Torunia” sięga roku 1964, kiedy to przy Technikum Mechaniczno-Elektrycznym w Toruniu powołano Ośrodek Pracy Pozalekcyjnej. Jedną z form pracy Ośrodka miał być zespół artystyczny, którego kierownictwo powierzono Benedyktowi Leszczyńskiemu. Początki działalności Zespołu nie były łatwe i tylko dzięki entuzjazmowi instruktorów i młodzieży udało się już w grudniu tego samego roku skompletować pełny skład Orkiestry Dętej. Poprowadził ją Ignacy Kramski, Ten wytrawny pedagog i instruktor wielu orkiestr dętych, emerytowany muzyk Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy,

do dzisiejszego dnia pracuje z młodzieżą „Młodego Torunia”. W końcu 1964 roku zawiązuje się też Kapela Ludowa. Na jej bazie z czasem powstaje Orkiestra Estradowa, z którą pracę rozpoczął Józef Witczak, a kontynuuje Michał Szost — aktywny działacz muzyczny, założyciel orkiestr kameralnych w Kościerzynie i Toruniu. Aktualnie Orkiestra Estradowa przekształcana jest w Orkiestrę Kameralną, której kierownictwo powierzono absolwentowi warszawskiej PWSM, asystentowi dyrygenta Filharmonii Narodowej w Warszawie — Wojciechowi Michniewskiemu. Jego zastępcą został Jacek Kasprzyk, absolwent Wydziału Dyrygentury PWSM w Warszawie. Kolejno, z inicjatywy Roderyka Langego, zawiązał się Zespół Taneczny, którego prowadzenie przejęła od roku 1967 — Anzelma Zielińska. Przedostatnią sekcją w kolejności powstawania był Chór. Jego kierownictwo artystyczne objął na początku Paweł Malinowski, a instruktorami byli: Irena Góralska, Florian Jaworski, Gispert Jamroży, Józef Nowakowski i Józef Pędrasik. Obecnie Chór prowadzi 22-letni absolwent Średniej Szkoły Muzycznej w Toruniu, niegdyś członek „Młodego Torunia” — Andrzej Łęcki. Korepetytorką Chóru jest Grażyna Brańska. I wreszcie sekcja ostatnia — Studio Recytator-

skie; prowadzi je Lucyna Sowińska. Poza tym w skład „Młodego Torunia” wchodzi młoda Grupa Wokalna pracująca z Ireneuszem Dziwulskim.

W swych początkach Zespół opierał się na repertuarze okazjonalnym, łatwym zarówno dla wykonawców, jak i dla słuchaczy. Z czasem programy składankowe ustąpiły miejsca wyraźnej orientacji w stronę folkloru kaszubskiego, a następnie również śląskiego, kujawskiego i warmińskiego. W miarę podnoszenia się umiejętności muzyków, śpiewaków i tancerzy zaczęto sięgać po coraz ambitniejsze pozycje repertuarowe. Spotkamy więc dzisiaj w programie „Młodego Torunia” nie tylko folklor, ale też już utwory Chopina, Moniuszki, Kurpińskiego czy Paderewskiego. Istotną przeszkodą w poszerzaniu repertuaru i jego doskonaleniu jest bezustanna rotacja w Zespole, co jest nie do uniknięcia w przypadku każdego zespołu szkolnego. Ale mimo to poziom Zespołu jako całości i poziom jego poszczególnych sekcji wzrasta z roku na rok, czego pewnym potwierdzeniem mogą być nagrody i wyróżnienia przyznawane „Młodemu Toruniowi”:

W roku 1973 Orkiestra Dęta otrzymała na Wojewódzkim Przeglądzie Szkolnych i Międzyszkolnych Orkiestr Dętych w Inowrocławiu — I miejsce oraz Nagrodę Spe-

cialną Kuratora Okręgu Szkolnego w Bydgoszczy. W tym samym roku — na IV Ogólnopolskim Festiwalu Młodzieżowych Orkiestr Dętych — otrzymała ona Nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania, zaś w roku następnym — Nagrodę Szefa Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego. Zespół Taneczny kierowany przez Anzelmę Zielińską szczyli się natomiast Nagrodą Specjalną dla choreografa, przyznaną jej podczas Święta Plonów w Białymstoku. Nagrody i wyróżnienia zbiera również Studio Recytatorskie, którego wychowankowie biorą regularnie udział w Festiwalach Teatrów Poezji.

„Młody Toruń” znany jest nie tylko publiczności rodzinnego miasta i województwa bydgoskiego. Koncertował już w wielu polskich miastach, trzykrotnie uczestniczył w Dożynkach Centralnych, prezentował swój program w Urzędzie Rady Ministrów, a także zbierał brawa poza krajem: w roku 1966 i 1969 zespół oklaskiwali Bułgarzy, w latach 1967 i 1973 — widzowie na Węgrzech, w roku 1971 — w Niemieckiej Republice Demokratycznej i w roku 1974 — w Czechosłowacji.

Od roku 1974 patronat nad „Młodym Toruniem” objęła Polska Sekcja Międzynarodowej Federacji „Jeunesses Musicales”.

Benedykt Leszczyński

Mówią o nim, że społecznik, działacz i entuzjasta, że najbliższe są mu sprawy młodzieży. I faktycznie. Benedykt Leszczyński dla młodych ludzi znajduje zawsze czas, by każdą ich cenniejszą twórczą inicjatywę poprzeć lub choćby tylko wspomóc radą.

Pasja społecznikowska wywodzi się u Leszczyńskiego jeszcze z lat szkolnych, kiedy będąc uczniem Liceum Pedagogicznego w Wymyślinie, włączył się do pracy przyzwołego zespołu artystycznego. Po zdaniu matury roz-

począł studia na Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie — dał się wówczas poznać jako aktywny działacz Związku Młodzieży Socjalistycznej i Zrzeszenia Studentów Polskich. Po studiach podjął pracę nauczyciela gimnastyki w jednym z liceów toruńskich, ale prawdziwym jego marzeniem było stworzenie młodzieżowego zespołu artystycznego. Udało mu się zrealizować je w roku 1964, kiedy to zapadła decyzja o utworzeniu „Młodego Torunia”. Leszczyński całym sercem zaangażował się wówczas w pracę zespołu.

W roku 1968 otrzymał nominację na stanowisko dyrektora Młodzieżowego Domu Kultury w Toruniu; w roku 1972 wybrany został prezesem Towarzystwa Miłośników Torunia; aktualnie jest kierownikiem Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Toruniu.

W dowód uznania za działalność i pracę otrzymał: Srebrny Krzyż Zasługi, Brązową Odznakę im. Janka Krasickiego (odznaczenie Związku Młodzieży Socjalistycznej), Nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania I stopnia, Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki oraz Złotą Odznakę Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej z okazji 50 rocznicy powstania ZSRR.

„MŁODY TORUŃ” (Jeune Toruń)

Le nom de l'ensemble le caractérise déjà: nous vous présentons les élèves des écoles professionnelles, techniques et des lycées de Toruń qui passent leur temps libre à travailler dans un ensemble artistique. «Jeune Toruń» compte plus de cent personnes et c'est un combinat de travail créateur unique dans son genre. Selon l'envie et les prédispositions les jeunes y travaillent dans le chœur, l'orchestre de chambre, l'orchestre à tube, dans trois ensembles de danse et au studio de récitation. Etre membre de l'Ensemble c'est pour la jeunesse de Toruń une formidable aventure artistique qu'ils réalisent dans une atmosphère de divertissement avec toute passion. L'histoire de «Jeune Toruń» remonte à 1964 quand près le lycée technique mécano-électrique à Toruń on créa un Centre de travail après les cours. Une des formes de l'activité de ce centre devait être la formation d'un ensemble artistique dont la direction a été confiée à Benedykt Leszczyński. Au commencement l'activité de l'ensemble n'a pas été facile et c'est seulement grâce à l'enthousiasme des instructeurs et de la jeunesse qu'on a réussi déjà en décembre 1964 de compléter l'Orchestre à tube dirigée par Ignacy Kramski. Cet éminent pédagogue et instructeur de nombre d'orchestres à tube, mu-

sicien à la retraite de la Philharmonie poméranienne à Bydgoszcz travaille encore aujourd'hui avec la jeunesse du «Jeune Toruń». Vers la fin de 1964 on crée aussi un orchestre folklorique à base de laquelle se forme un orchestre normal dirigé d'abord par Józef Witczak. Son travail continue Michał Szost, activiste musical, créateur des orchestres de chambre à Kościerzyna et à Toruń. Actuellement on transforme cet orchestre en orchestre de chambre dont la direction a été confiée à Wojciech Michniewski, diplômé de l'Ecole supérieure musicale d'Etat à Varsovie, assistant du chef d'orchestre de la Philharmonie Nationale à Varsovie. Il fut remplacé par Jacek Kasprzyk diplômé de la même école supérieure (section de la direction d'orchestre). Ensuite Roderyk Lange fonda un Ensemble de Danse qui dès 1967 est dirigé par Anzelm Zielińska. L'avant dernière section créée ce fut le Choeur. Sa direction artistique a été confiée d'abord à Paweł Malinowski et aux instructeurs: Irena Góralska, Florian Jaworski, Gispert Jambroży, Józef Nowakowski et Józef Pędrasik. Actuellement le Choeur est dirigé par Andrzej Łęcki — qui a terminé le Lycée de Musique à Toruń tandis que la corépetitrice du Choeur est Grażyna Brańska. Et enfin la dernière section — Studio de Récita-

tion dirigé par Lucyna Sowińska. En plus «Jeune Toruń» embrasse un petit Groupe de Ballet dirigé par Krystyna Hermanowicz et un Groupe Vocal travaillant avec Ireneusz Dziwulski.

Lors de ses premières années d'activité l'Ensemble présentait un répertoire occasionnel, facile aussi bien pour les artistes que pour les auditeurs. Avec le temps les programmes ont pris une orientation vers le folklore de Kaszuby et ensuite vers celui de Silésie, Kujawy et Warmie. Avec la perfection des capacités des musiciens, chanteurs et danseurs on a commencé à chercher un répertoire plus ambitieux. Nous rencontrerons donc aujourd'hui dans le programme de «Jeune Toruń» non seulement le folklore mais aussi des oeuvres de Chopin, Moniuszko, Kurpiński ou Paderewski. Un obstacle important de l'élargissement du répertoire et de son perfectionnement est une permanente rotation des membres de l'Ensemble. Cela est inévitable vu que c'est un ensemble d'écoliers. Mais malgré cela le niveau de tout l'Ensemble et le niveau de ses sections s'élève d'année en année et une des affirmations de ce fait peuvent être les prix et les distinctions décernés à «Jeune Toruń»:

En 1973 l'Orchestre à tube a reçu, lors de la Revue à l'échelle de voïvodie des Orchestres à tube scolaires à Ino-

wrocław — la première place et le Prix spécial des l'autorités scolaires de la voïvodie de Bydgoszcz. Cette même année, lors du IV Festival polonais des Orchestres à tube des Jeunes — il a reçu le Prix du ministre de l'Enseignement et de l'Education, tandis que l'année suivante — le Prix du Chef Général du Comité Politique de l'Armée polonaise. L'ensemble de danse dirigé par Anzelma Zielińska peut être fier du Prix spécial pour chorégraphe qui lui a été décerné lors de la Fête des Récoltes à Białystok. Les prix et les distinctions ont été aussi attribués au Studio de Récitation dont les membres prennent régulièrement part aux Festivals des Théâtres de Poésie.

«Jeune Toruń» est non seulement connu au public de sa ville natale et de la voïvodie de Bydgoszcz. Il a donné déjà des concerts dans nombre de villes polonaises, trois fois il a pris part à la Fête centrale des Récoltes, il a présenté aussi son programme à l'Office du Conseil des Ministres. Il a été aussi applaudi à l'étranger: en 1966 et 1969 en Bulgarie, 1967 et 1973 en Hongrie, en 1971 RDA, 1974 en Tchécoslovaquie.

Dès 1974 «Jeune Toruń» est sous le patronnat de la Section Polonaise de la Fédération Internationale des Jeunesses Musicales.

Benedykt Leszczyński

On dit de lui — homme s'occupant des problèmes sociaux activiste et enthousiaste, homme auquel les problèmes des jeunes sont les plus proches. Et cela est vrai, Benedykt Leszczyński trouve toujours du temps pour les jeunes, pour soutenir chacune de leurs précieuses initiatives créatrices ou tout simplement pour les aider d'un bon conseil.

Cette passion de l'activité sociale se forma en lui au temps de sa vie d'écolier. Elève du Lycée pédagogique à Wymyślin, il prit une part active aux travaux de l'ensemble artistique scolaire. Après son baccalauréat, il commença ses études à l'Académie de l'Education physique à Varsovie. Il s'y révéla militant de l'Union de la Jeunesse Socialiste et de l'Association des Etudiants Polonais. Après les études, il fut professeur de gymnastique dans un des lycées à Toruń. Pourtant son vrai rêve, ce fut de créer un ensemble artistique de jeunes. Il réussit de le réaliser en 1964 quand la décision de créer «Jeune Toruń» fut prise. Leszczyński s'engagea de plein coeur aux travaux de l'ensemble.

En 1968 il fut nommé directeur de la Maison de la Culture des Jeunes à Toruń, en 1972 élu président de l'Association des Amateurs de Toruń, actuellement il est chef du Département de la Culture et de l'Art de l'Office Communal à Toruń.

Comme témoignage de l'appréciation de son activité et

de son travail il reçut: la Croix d'Argent de Mérite, l'Enseigne de Bronze de Janek Krasicki (décoration de l'Union de la Jeunesse Socialiste), le Prix du ministre de l'Enseignement et de l'Education du I ordre, le Prix du ministre de la Culture et de l'Art ainsi que la Médaille d'or de l'Amitié de l'Association polono-soviétique à l'occasion du 50ème anniversaire de l'URSS.

„MŁODY TORUŃ“ (Young Toruń)

This name speaks for itself: we would like to introduce the pupils from Toruń's vocational, technical and secondary schools devoting their free time to the Young Toruń Ensemble. Young Toruń which has over one hundred members makes a specific creative centre: depending on their likes and disposition young people can join the choir, the Chamber Orchestra, the Brass Band, three dance groups or the Recitation Group. To be a member of the Ensemble is a fantastic artistic adventure experienced in an atmosphere of entertainment.

The history of Young Toruń dates back to 1964 when a Centre of Extracurricular Activities was set up at the Mechanical-Electrical Secondary School. The ensemble of which Benedykt Leszczyński was in charge was one of the forms of the Centre's activity. The beginning was not an easy one and it was only due to the enthusiasm of the instructors and members that the Brass Band was completed by the end of December 1964 by Ignacy Kramski, an outstanding educationist and instructor in many brass bands, a retired musician of Filharmonia Pomorska (Pomeranian Philharmonic) in Bydgoszcz, who has been with the Ensemble ever since. At the end of 1964 it also became possible to start the Folk Musical Band

which was the basis for the Concert Orchestra under Józef Witczak and later on Michał Szost — founder of chamber orchestras in Kościerzyna and Toruń. Today the Concert Orchestra is being transformed into the Chamber Orchestra under Wojciech Michniewski, graduate of the State Higher School of Music (PWSM) in Warsaw and assistant conductor in Warsaw's National Philharmonic, with Jacek Kasprzyk, graduate of the PWSM Conducting Department, as second conductor. Thanks to Roderyk Lange, the Dance Group, since 1967 under Anzelm Zielińska, came into existence. The Choir under Paweł Malinowski with Irena Góralska, Florian Jaworski, Gispert Jambroży, Józef Nowakowski and Józef Pędrasik as instructors was the last but one to appear. Today it is run by Andrzej Łęcki, 22 years old, graduate of the Toruń Secondary School of Music and once himself a member of the Young Toruń. Finally, the Recitation Group run by Lucyna Sowińska was organized. Apart from that, the Young Toruń has also a Ballet Group (Krystyna Hermanowicz) and a Song Group (Ireneusz Dziwulski).

The repertoire of the Young Toruń Ensemble was in its early days occasional, easy for both the performers and audience. With the passage of time, events so arranged

were replaced first by the folklore of the Kasubian, later by Silesian, Kujawy and Warmia regions. As qualifications and skills of our musicians, singers and dancers grew further up, the repertoire became more and more ambitious. Today the Ensemble offers not only folklore but also Chopin, Moniuszko, Kurpiński or Paderewski. Constant personal changes impede the improvement and extension of the programme but this seems hardly avoidable in any school ensemble. In spite of this, however, the standard of the Young Toruń and its individual groups grows higher each year, which various awards and prizes won by the Ensemble seem to confirm.

In 1973 the Brass Band won the first place at the School Brass Bands Contest in Inowrocław and took the Special Award of the Bydgoszcz Educational District School Authority. The same year brought the Trophy of the Ministry for Education for the Band's performance at the 4th All-Poland Festival of Youth Brass Bands and in 1974 —

the Award of the Chief of the Main Political Board of the Polish Army. Anzelma Zielińska's Dance Group takes pride in the Special Award for choreography won during the Harvest Festival in Białystok in 1974. Also the Recitation Group, whose alumni often take part in the Festivals of Poetry Theatres, has many distinctions to its credit.

YOUNG TORUŃ is known not only to the audiences in Toruń or in the Bydgoszcz Voivodship. The Ensemble gave concerts in many Polish towns, took three times part in the Harvest Festival and also appeared at the Council of Ministers. It was applauded in Bulgaria (1966 and 1969), Hungary (1967 and 1973), German Democratic Republic (1971) and Czechoslovakia (1974).

Since 1974 the Ensemble has been under the patronage of the Polish Section of Federation Internationale des Jeunesses Musicales.

Benedykt Leszczyński

He is known as a dedicated social activist and enthusiast committed to the cause of young people. He always has time to back their valuable and creative ideas or just to help them.

Leszczyński's involvement in social work began when as a pupil at the Pedagogical Secondary School at Wymyślin he joined the school ensemble. Later on during his studies at the Academy of Physical Training in Warsaw he distinguished himself as an activist of the Socialist Youth Union and the Union of Polish Students. After graduation he worked as a PT teacher in one of Toruń's secondary schools but what he really dreamt about was a youth ensemble. This he managed to fulfil in 1964 when a decision was taken to found the „Young Toruń”.

In 1968 he was appointed Director of the Youth Cultural Centre in Toruń; in 1972 he was elected Chairman of the Lovers of Toruń Society; at present Benedykt Leszczyński is the Head of the Department of Culture and Art of the Toruń Municipal Council.

In recognition of his work Benedykt Leszczyński was awarded the Silver Cross of Merit, the Bronze Medal of Janek Krasicki (an award of the Socialist Youth Union), the Award of the Minister for Education, the Award of the Minister for Culture and Art and the Gold Distinction of the Poland-USSR Friendship Society awarded to commemorate the 50th anniversary of the Soviet Union.

Jeunesses Musicales w Polsce

W roku 1941 na terenie okupowanej Belgii Marcel Cuvelier skupił wokół siebie grupkę młodych ludzi, którzy językiem muzyki demonstrować chcieli swój sprzeciw przeciw barbarzyństwu wojny, przeciw antyhumanistycznym ruchom rasistowskim, wreszcie — przeciw nietolerancji religijnej. Idea młodych Belgów przetrwała wojnę i niebawem rozszerzyła swój zasięg również na inne kraje, co dało początek Międzynarodowej Federacji Jeunesses Musicales. Obecnie Federacja zrzesza blisko 30 państw członkowskich, nie licząc państw kandydujących i państw obserwatorów. Obóz socjalistyczny reprezentowany jest w Jeunesses Musicales przez Polskę i Węgry, które otrzymały status członków rzeczywistych.

Idea Jeunesses Musicales trafiła w Polsce nie tylko na podatny, ale też już w dużym stopniu przygotowany grunt. Gdy w 1957 roku Marcel Cuvelier odwiedził nasz kraj, jako gość III Konkursu im. Wieniawskiego w Poznaniu, z miłym zaskoczeniem zaobserwował spontaniczną akcję młodzieży studenckiej organizującej na terenie własnych uczelni spotkania z muzykami, muzyczne prelekcje i koncerty. zaproponował wówczas, by Ruch ten ująć w organizacyjne ramy, co umożliwi Polsce przyłączenie się do Federacji. Propozycja M. Cuvelier'a podchwyciona została z zapałem. W roku 1958 powstał Komitet Organizacyjny Polskiej Sekcji Jeunesses Musicales, nazwanej Stowarzyszeniem Młodych Muzyków, ale kłopoty z uzyskaniem osobowości prawnej dla nowego stowarzyszenia

i związany z tym brak funduszy, uniemożliwiły prowadzenie działalności popularyzatorskiej w powyższych ramach. Nie zniechęciło to jednak studentów — w Poznaniu, Toruniu i w Warszawie nadal trwała akcja klubowych spotkań z muzyką. Ruch nazwany „Pro Musica” stawał się coraz szerszy, coraz popularniejszy i zaczął nabierać form wyraźnie zorganizowanych. Punktem zwrotnym w działalności Ruchu stało się podpisanie porozumienia pomiędzy Radą Naczelną Zrzeszenia Studentów Polskich a Stowarzyszeniem Polskich Artystów Muzyków — dotyczącego opieki nad klubami miłośników i propagatorów muzyki. Od tej chwili Ruch „Pro Musica” stale i dynamicznie się rozwija. W roku 1962 akcją objęte były tylko trzy miasta: Poznań, Toruń i Warszawa, w których łącznie działało 10 klubów; odbyło się w nich ponad 200 imprez dla około 3000 słuchaczy. W roku 1963 jest już pięć miast, 15 klubów, 200 aktywistów, 500 imprez, 6 tysięcy słuchaczy. Rok 1964 obejmuje 11 miast, 49 klubów, 500 aktywistów, 800 imprez, 20 tysięcy słuchaczy. Rok 1965 — 12 miast, 50 klubów, 550 aktywistów, 1000 imprez, 30 tysięcy słuchaczy, a od października do „Pro Musica” przystąpiły 23 chóry akademickie...

W wyniku ponownego nawiązania kontaktów z Federa-

cją Jeunesses Musicales — od 1964 roku Polska przyjęta została w poczet państw kandydujących do członkostwa Federacji. Ruch „Pro Musica” otrzymuje z tą chwilą nazwę „Jeunesses Musicales de Pologne — Pro Musica”. Równolegle ze staraniami o przyznanie prawnej osobowości stowarzyszeniu, co uwieńczone zostało uzyskaniem w 1968 r. statusu i definitywnej już nazwy: Stowarzyszenie Polskiej Młodzieży Muzycznej (SPMM) — rozwija się intensywna i wielokierunkowa akcja, obejmująca kraj i zagranicę. Z chwilą powstania SPMM, Rada Naczelna ZSP powołała Studencką Radę Klubów „Pro Musica”, merytorycznie współpracującą z Jeunesses Musicales. Siedzibą Zarządu Głównego SPMM jest Zamek Ostrogskich w Warszawie (ul. Okólnik 1), udostępniony Stowarzyszeniu przez Towarzystwo im. Fr. Chopina.

Zdajemy sobie sprawę, że informacje powyższe sygnalizują zaledwie temat: Jeunesses Musicales w Polsce. Wszystkich zainteresowanych bliżej strukturą, szczegółami form działalności i problemami SPMM odsyłamy do lektury kwartalnego biuletynu SPMM „Musica Viva”, który wydany został w wersji polsko-francuskiej, a który otrzymać można bezpłatnie w Zarządzie Głównym SPMM.

Oddział Pomorski SPM

Sekcja Polska Jeuneses Musicales składa się aktualnie z 15 środowisk mających własne zarządy, i w tym — z 5 oddziałów (jednostek organizacyjnych prawnie samodzielnych): w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Toruniu i Wrocławiu. Oddział „Pomorski” z siedzibą w Toruniu ma jedną z najdłuższych tradycji w upowszechnianiu muzyki przez młodzież, a jednocześnie jest też jednym z najliczniejszych ośrodków jeuneses'owskich w Polsce. Zasięgiem swej działalności, prócz Torunia, obejmuje niemal cały obszar b. województwa bydgoskiego, z ważniejszymi centrami w Bydgoszczy, Grudziądzu, Włocławku i Chełmnie.

Ruch Jeuneses Musicales w Polsce zrodził się z istniejącej w Poznaniu, Toruniu i Warszawie akcji młodzieży studenckiej, która spontanicznie organizowała dla swych rówieśników imprezy muzyczne. W przypadku Poznania i Warszawy była to działalność prowadzona przede wszystkim przez słuchaczy uczelni muzycznych. W Toruniu natomiast — który pozbawiony jest wyższej szkoły muzycznej — upowszechnianiem muzyki zajęli się studenci Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika. Pierwszy studencki Klub „Pro Musica” powstał w Toruniu już na początku 1958 r., z inicjatywy Jana Banaszewicza. Od roku 1967 Klubem nieprzerwanie kieruje Barbara Piotrowska-Dybkowska. Jesienią 1973 r. została ona wybrana przez II Walny Zjazd SPM viceprzewodniczącą Zarządu Głównego SPM, a jednocześnie piastuje funkcję

prezesa Pomorskiego Towarzystwa Muzycznego — organizacji społecznej, której tradycja działalności przekroczyła już półwiecze.

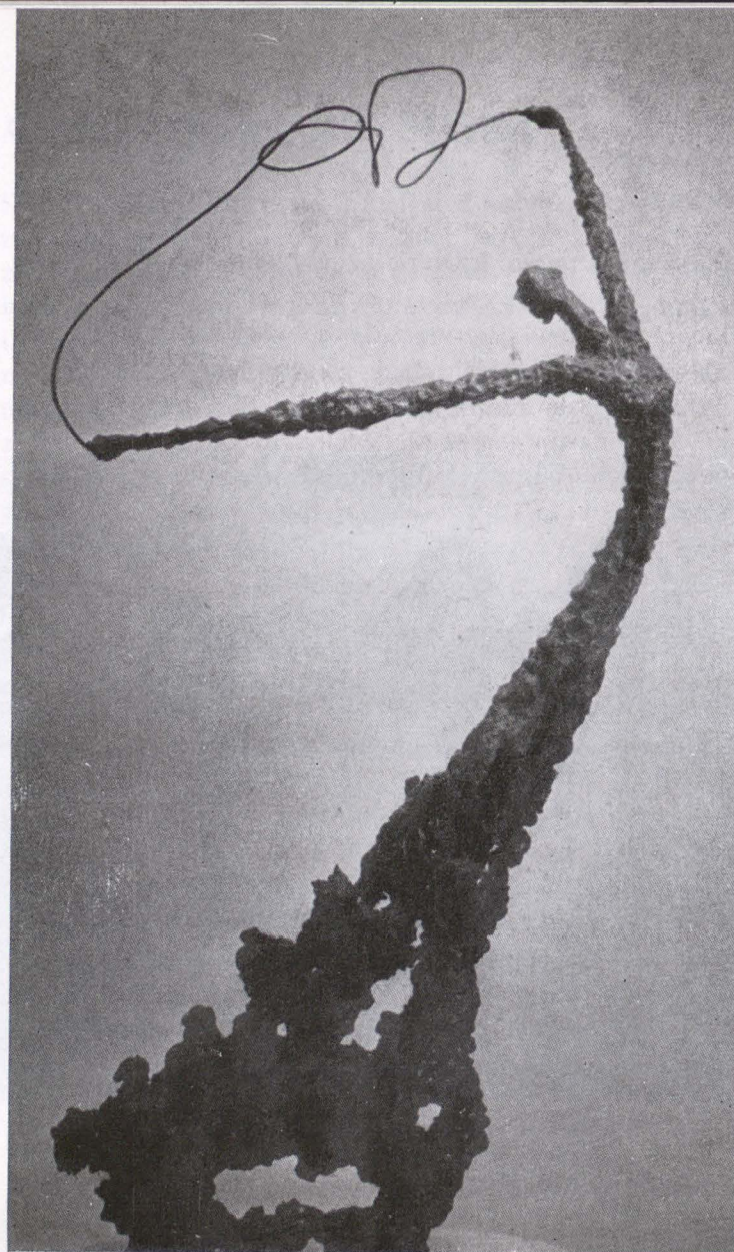
Pod kierunkiem Barbary Dybkowskiej toruński Klub „Pro Musica” stał się jednym z najprężniejszych ośrodków jeuneses'owskich w Polsce. Prócz energicznie i sprawnie prowadzonej działalności klubowej, w której wykorzystywane są wszystkie dostępne formy upowszechniania muzyki, systematycznie prowadzona jest akcja koncertowa. Toruńscy melomani mogą na otwartych jeuneses'owskich koncertach usłyszeć nie tylko najlepszych muzyków polskich, ale też często i solistów czy zespoły zza granicy. Ponieważ miasto pozbawione jest wyższej szkoły muzycznej, jak również filharmonii — wartość imprez muzycznych tu organizowanych jest tym większa. Brak własnego środowiska muzycznego skłania Oddział „Pomorski” do ciągłego inspirowania powstawania zespołów muzycznych w Toruniu. Między innymi zawiązał się w ten sposób Chór „Pro Musica” przy Uniwersytecie im. M. Kopernika, Toruńska Orkiestra „Pro Musica”, Kwartet „Pro Musica”, Grupa Taneczna „Formy”. Pod patronat Jeuneses Musicales brane są też zespoły już istniejące. Jednak za największy swój sukces mogą uważać toruńscy jeuneses'owcy istotne przyczynienie się do powstania w Toruniu zawodowej orkiestry kameralnej, co jest wydarzeniem bez precedensu w historii miasta.

Na oddzielne podkreślenie zasługuje pionierska działalność Oddziału „Pomorskiego” upowszechniania muzyki

w środowiskach robotniczych i wiejskich. Jest to akcja dużo trudniejsza niż zbliżanie do muzyki młodzieży studenckiej i... mniej efektowna, ale bez wątpienia alarmująco potrzebna i przez to zasługująca nie tylko na uznanie, ale i pomoc. Koncerty jeuneses'owkie organizowane w niektórych małych miejscowościach b. województwa bydgoskiego, były tam pierwszymi tego rodzaju imprezami od kilkunastu lat!

W ciągu roku Oddział „Pomorski” organizuje około 20 dużych koncertów, nie licząc recitali, spotkań klubowych z prelegentami i muzyką z płyt, których ilość sięga kilkuset imprez. Latem 1975 r. toruńscy jeuneses'owcy mogą odnotować kolejny sukces ich inicjatywy — po raz pierwszy w Toruniu odbywa się letni Obóz Jeuneses Musicales, z udziałem kilkudziesięciu polskich i zagranicznych muzyków zrzeszonych w Federacji. Obóz przynosi plon bezcenny: kilkadziesiąt koncertów dla miasta i regionu!

Jeunesses Musicales en Pologne

En 1941, en Belgique occupée, Marcel Cuvelier a réuni un groupe de jeunes gens qui voulaient, à l'aide du langage de la musique protester contre la barbarie de la guerre, contre les mouvements racistes antihumains, et contre l'intolérance religieuse. L'idée des jeunes Belges a survécu la guerre et s'est répandue aussi dans d'autres pays, ce qui a donné naissance à la Fédération Internationale des Jeunesses Musicales. Actuellement, la Fédération réunit presque trente pays membres, sans compter les pays candidats et les pays observateurs. Les pays socialistes sont représentés aux Jeunesses Musicales par la Pologne et la Hongrie qui ont acquis le status des membres réels.

En Pologne l'idée des Jeunesses Musicales a trouvé non seulement un terrain d'accueil favorable mais aussi déjà dans une grande mesure préparé. Lorsqu'en 1957, Marcel Cuvelier a visité la Pologne en tant qu'invité au IIIe Concours Henryk Wieniawski à Poznań, il a été agréablement surpris d'observer l'action spontanée de la jeunesse estudiantine. Ces jeunes gens organisaient dans leurs universités des rencontres avec des musiciens, des cours et des concerts. C'est alors que M. Marcel Cuvelier a proposé d'organiser ce mouvement, ce qui permettrait à la Pologne d'adhérer à la Fédération. Cette proposition a été accueillie avec enthousiasme. En 1958, a été créé le Comité d'Organisation de la Section Polonaise des Jeunesses Musicales, appelé Association des Jeunes Mu-

siciens. Malheureusement, les difficultés financières, de même que le problème d'acquisition d'un statut juridique pour cet organisme nouveau ont rendu impossible la continuation de l'activité dans ce cadre. Cela n'a pourtant pas découragé les étudiants — à Poznań, Toruń et Varsovie d'organiser des rencontres musicales au sein de leurs clubs. Ce mouvement, appelé «Pro Musica» prenait de plus en plus d'envergure, devenait de plus en plus connu et commençait à prendre des formes organisées. Un tournant décisif dans l'activité du Mouvement est intervenu par la suite de la signature d'un accord entre le Conseil Suprême de l'Association des Etudiants Polonais et l'Association des Artistes Musiciens Polonais. Cet accord portait sur l'aide aux clubs d'amis et de propagateurs de la musique. Dès ce moment-là, le Mouvement «Pro Musica» se développe d'une façon suivie et dynamique. En 1962, ce mouvement n'embrassait que trois villes: Poznań, Toruń et Varsovie, où dix clubs lors de plus de deux cents manifestations ont réuni près de trois mille personnes. En 1963, son activité engloba déjà cinq villes, quinze clubs, 200 animateurs, 500 manifestations, six mille auditeurs. L'année 1964 embrasse 11 villes, 49 clubs, 500 animateurs, 800 manifestations, 20 mille auditeurs. L'année 1965 — 12 villes, 50 clubs, 550 animateurs, 1000 manifestations, 30 mille auditeurs et à partir du mois

d'octobre — 23 choeurs universitaires on adhéré au «Pro Musica».

Grâce au rétablissement de contacts avec la Fédération des Jeunesses Musicales, en 1964, la Pologne a été admise au nombre des pays candidats à la Fédération. Le Mouvement «Pro Musica» prend le nom de Jeunesses Musicales de Pologne — Pro Musica. En 1968, le mouvement obtient un statut et le nom définitif: Stowarzyszenie Polskiej Młodzieży Muzycznej (SPMM) (Association de la Jeunesse Musicale Polonaise). Il développe, dans l'ensemble du pays et à l'étranger, une activité intense, complexe et multilatérale. Du moment de la création du SPMM, le Conseil Suprême de l'Association des Etudiants Polonais a convoqué le Conseil des clubs des Etudiants «Pro Musica» collaborant avec les Jeunesses Musicales. Le Comité Directeur du SPMM a son siège au Palais Ostrogski à Varsovie (Okólnik 1), mis à sa disposition par l'Association Frédéric Chopin.

Nous nous rendons compte que les informations citées ci-dessus n'évoquent que quelques données sur les Jeunesses Musicales en Pologne. A tous ceux qui s'intéressent de plus près à la structure, aux formes d'activité et aux problèmes du SPMM, nous proposons la lecture du bulletin trimestriel du SPMM *Musica Viva*, édité en version polono-française que l'on peut recevoir gratuitement au Comité Directeur du SPMM.

La Section «Poméranienne» de SPMM

La Section polonaise des Jeunes Musicales se compose actuellement de 15 milieux ayant leurs propres présidium, y compris de cinq sections (unités juridiquement indépendantes) à Cracovie, Łódź, Poznań, Toruń et Wrocław. La Section «Poméranienne» ayant le siège à Toruń, a une des plus anciennes traditions dans la diffusion de la musique par la jeunesse et en même temps elle est l'un des plus grands centres des Jeunes Musicales en Pologne. Son activité se développe non seulement à Toruń mais s'étend sur tout le territoire de la voïvodie de Bydgoszcz, ayant des centres importants à Bydgoszcz, Grudziądz, Włocławek et Chełmno.

Le mouvement des Jeunes Musicales en Pologne s'est formé grâce à l'action de la jeunesse estudiantine de Poznań, Toruń et Varsovie qui, spontanément, organisait pour les jeunes des manifestations musicales. A Toruń cependant, où il n'y a pas d'école supérieure de musique, ce mouvement est animé par les étudiants de l'Université Mikołaj Kopernik. Le premier club estudiantin «Pro Musica» a été fondé à Toruń en 1958 par Jan Banaszkiwicz. A partir de 1967, le club était dirigé par Barbara Piotrowska-Dybkowska. En automne 1973, elle a été élue, lors du IIe Congrès Général du SPMM, vice-président du Comité Directeur du SPMM. Elle est aussi président de l'Association Poméranienne de Musique — organisation sociale dont la tradition remonte à un demi-siècle.

Sous la direction de Barbara Dybkowska le club de To-

ruń «Pro Musica» est devenu l'un des centres les plus actifs des Jeunes Musicales en Pologne. Outre une activité énergique et adroite, le club s'efforce de mettre en oeuvre toutes les formes possibles de la propagation de la musique et organise systématiquement des concerts. Les mélomanes de Toruń peuvent lors des concerts ouverts pour le large public des Jeunes Musicales, entendre non seulement les meilleurs musiciens polonais mais aussi très souvent des solistes ou des ensembles venus de l'étranger. La valeur des manifestations musicales organisées à Toruń est d'autant plus grande que la ville n'a pas d'école supérieure de musique ni de philharmonie. Ce manque d'un propre milieu musical fait que la Section «Poméranienne» inspire continuellement la création de nouveaux ensembles musicaux à Toruń. Ainsi a été créé entre autres la Chorale «Pro Musica» de l'Université Mikołaj Kopernik, l'Orchestre «Pro Musica» de Toruń, le Quatuor «Pro Musica», le Groupe de Danse «Formes». Les Jeunes Musicales patronnent aussi à nombre d'ensembles existant déjà. Les Jeunes Musicales de Toruń peuvent considérer pour leur plus grand succès leur contribution à la création à Toruń d'un orchestre de chambre professionnel, fait sans précédents dans l'histoire de la ville.

Une attention toute particulière attire l'activité de pionniers de la Section «Poméranienne» qui consiste dans la propagation de la musique dans les milieux ouvriers et paysans. C'est une action beaucoup plus difficile que le rapprochement à la musique de la jeunesse estudiantine

et... moins spectaculaire, mais vraiment nécessaire et, de ce fait — sollicitant non seulement une haute appréciation mais aussi une aide. Les concerts des Jeunes Musicales organisés dans certaines petites villes de la voïvodie de Bydgoszcz, y étaient les premières manifestations de ce genre depuis de longues années!

La Section «Poméranienne» organise annuellement près de vingt grands concerts, sans compter les récitals, les rencontres au club avec des conférenciers et la musique des disques dont le nombre s'élève à quelques centaines de manifestations. En été 1975, les animateurs des Jeunes Musicales de Toruń peuvent se prévaloir d'un succès — pour la première fois à Toruń aura lieu le Camp Musical des Jeunes Musicales, avec la participation de nombre de musiciens polonais et étrangers, membres de la Fédération. Plusieurs concerts pour la ville et la région seront déjà un succès inestimable du camp.

Jeunesses Musicales in Poland

In 1941, Marcel Cuvelier gathered in the occupied Belgium a group of young people who wanted to express through music their protest against war, racialism and, finally, against religious intolerance. The idea survived the war and became popular in other countries leading to the foundation of the Federation Internationale des Jeunesses Musicales. At present the Federation converges nearly thirty member countries let alone candidates and observers. The socialist countries are represented by Poland and Hungary enjoying the status of full members.

In Poland, the concept of Jeunesses Musicales met conditions conducive to its development. When in 1957 Marcel Cuvelier came as guest to the 3rd H. Wieniawski Violin Competition in Poznań, he found it a pleasant surprise to see university students spontaneously organize meetings with musicians, lectures on music and concerts in all schools of higher learning. It was Cuvelier's suggestion to give an organized form to that movement thus making it possible for Poland to join the Federation. This proposal was accepted enthusiastically. The Organizing Committee of the Polish Section of Jeunesses Musicales — the Association of Young Musicians — was set up in 1968 but difficulties in obtaining legal status and lack of funds made it impossible to carry out any activities. This however did not discourage the students to continue the tradition of musical meetings in their clubs

in Poznań, Toruń and Warsaw. The movement known as 'Pro Musica' became more and more popular assuming more defined forms. The signing of an agreement between the Central Board of the Union of Polish Students and the Union of Polish Musicians concerning patronage over clubs, uniting enthusiasts and propagators of music was the turning point. In 1962 the movement embraced only Poznań, Toruń, and Warsaw where ten clubs organized over two hundred events for 3000 persons: in 1963 it included five towns with fifteen clubs, two hundred active members and 500 events for 6000 persons; in 1964 — 11 towns, 49 clubs, 500 active members and 800 events for 20.000 in 1965 the number of towns involved grew to 12 with fifty clubs and 550 members and one thousand events for an audience of 30.000. In October 1965, twenty-three student choirs joined the Pro Musica movement. Resumption of contacts with Jeunesses Musicales resulted in Poland becoming in 1964 a candidate to the Federation. Pro Musica was also given its official name —

Jeunesses Musicales de Pologne — Pro Musica. Simultaneous with the efforts to gain legal status, which resulted in acquiring the present name — Association of Polish Musical Youth (SPMM) in 1968, was a widespread action embracing the whole of Poland and also some other countries. The Association of Polish Musical Youth founded, the Head Council of the Association of Polish Students appoints the Student Council of Pro Musica Clubs cooperating with the Jeunesses Musicales. The SPMM Head Office has its seat in the Ostrogski's Palace in Warsaw (1, Okólnik St.) by the kind permission of the Frederic Chopin Society.

The above information is merely an outline of the role of Jeunesses Musicales in Poland and we should like to refer all persons interested in the structure, activities and other problems of the Association of Polish Musical Youth to Musica Viva — the SPMM's quarterly appearing in Polish and French to be obtained free of charge from the SPMM Head Office.

SPMM Pomeranian Section

At present the Polish Section of Jeunesses Musicales has now developed fifteen centres run by separate boards including five independent Sections: in Cracow, Łódź, Poznań, Toruń and Wrocław. The Pomeranian Section with its seat in Toruń takes pride in its having the longest tradition as regards propagation of music and its being one of the largest Jeunesses Musicales centres in Poland. It has important branches in Bydgoszcz, Grudziądz, Włocławek and Chełmno and its activities spread almost over the whole of the Bydgoszcz Voivodship.

In Poland the movement was initiated by the academic youth of Poznań, Toruń and Warsaw who organized musical performances for people of the same age-group. In

case of Poznań and Warsaw it was the music school students who made the biggest contribution in this field. In Toruń, which has no higher school of music, the students who became involved in propagation of music were chiefly those from the Nicolaus Copernicus University. The first „Pro Musica” student club in Toruń was opened thanks to Jan Banaszkiwicz as early as at the beginning of 1958. Since 1967, it works under Barbara Piotrowska-Dybkowska. In autumn 1973, she was elected Vice-President of the SPMM Main Board by the 2nd General Congress of SPMM. At the same time she presides over the Pomeranian Music Society — a public organization active for over half a century.

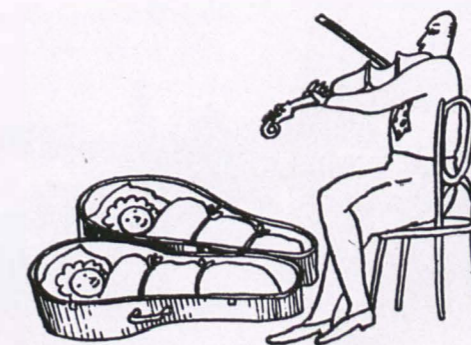
Under Barbara Dybkowska the „Pro Musica” Club in Toruń became one of the most lively Jeunesses Musicales focuses in Poland. Apart from numerous and effective club activities employing all possible forms of propagation of music, the Club performed concerts give the Toruń music-lovers the opportunity to listen not only to the best Polish musicians but also to soloists or ensembles from abroad. The importance of these events becomes even greater if one remembers that Toruń has neither a higher school of music nor a philharmonic. Such a situation compels the „Pomeranian” Section to inspire new music ensembles in that town, such projects being the „Pro Musica” Choir et the Nicolaus Copernicus University, the „Pro Musica” Orchestra, the „Pro Musica” Quartet and the Formy (Forms) Dance Group. Jeunesses Musicales are now taking over many other Toruń

ensembles. What they are most proud of, however, is their contribution to the Toruń professional Chamber Orchestra — an adventure unprecedented in the history of the town.

Another significant chapter in the work of the „Pomeranian” Section is popularization of music among workers and peasants — an undertaking much more difficult and less effective though extremely important and thus deserving both praise and assistance. The concerts organized by the Section in some small localities were the

first of the kind in several years there.

Annually the „Pomeranian” Section organizes some twenty big concerts not mentioning recitals, club meetings with recorded music and lectures which run into hundreds. The first Jeunesses Musicales Summer Camp to be held in Toruń this summer is yet another success of the Toruń Section. The Camp will be attended by several dozen musicians, members of the Federation, from Poland and abroad and it will bring several dozen concerts for the town and the region!

ZAPRASZAMY DO TORUNIA

Toruń, jedno z najstarszych i najpiękniejszych miast polskich, zachował niemal w całości swój dawny, zabytkowy, charakter. W stanie prawie nie naruszonym przetrwało ciekawe, trzynastowieczne rozplanowanie ulic i placów trzech jego członów — Starego Miasta, Nowego Miasta i zamku krzyżackiego. Tworzą one niezwykle malowniczy i posiadający najwyższą wartość zabytkową — układ urbanistyczny.

W mieście zachowało się wiele zabytków architektury, zajmujących w oficjalnej klasyfikacji Ministerstwa Kultury i Sztuki bardzo wysokie miejsce. Klasyfikacja ta wyróżnia grupę „zerową”, która obejmuje zabytki i ich zespoły o najwyższej wartości w skali światowej, oraz cztery dalsze grupy: I. — dla zabytków o najwyższej wartości w skali europejskiej, II. — dla zabytków o dużej wartości w skali krajowej, III. — dla zabytków o znaczeniu regionalnym.

W naszym tekście wyróżniamy tylko zabytki sklasyfikowane w grupie „zerowej” oraz wymieniamy zabytki grupy pierwszej.

GRUPA „0”

Do grupy tej zaliczono cały zespół zabudowy Starego i Nowego Miasta oraz zamku krzyżackiego, ponadto:

Kościół NP Marii, gotycki z XIV w.

Dawny kościół klasztorny oo. franciszkanów. W l. 1557—1724 główny protestancki kościół miasta. Wzniesiony w II poł. XIV w. na miejscu wcześniejszego XIII-wiecznego założenia. Korpus trójnawowy z emporą nad krużgankiem w północnej nawie bocznej. W 1798 r. budowa obecnego, wspólnego dla wszystkich trzech naw dachu, w miejsce poprzednich trzech osobnych. W związku z tym wzniesiono nowe szczyty korpusu nawowego zamiast poprzednich gotyckich, potrójnych, o bogatej dekoracji. W czasie oblężeń 1806 i 1813 r. poważne zniszczenia. Od północnej strony kościoła resztki rozebranego w 1830 r. budynku klasztornego z pocz. XIV w., zbudowanego pierwotnie na planie czworoboku z wirydarzem pośrodku. Tu mieściło się w latach 1568—1724 sławne toruńskie gimnazjum akademickie.

Wystrój kościoła gotycki i barokowy. Na szczególną uwagę zasługują malowidła ściennie z końca XIV w., oraz liczne epitafia z XVII i XVIII w.

Ratusz Staromiejski XIII—XVIII w., gotycki z elementami późnorenansowymi.

Obecnie siedziba Muzeum Okręgowego, dawniej — główne centrum handlowe i siedziba władz miejskich. Miejsce czasowego zamieszkania odwiedzających miasto królów polskich.

Ostateczny kształt ratusza jest wynikiem stopniowego narastania zabudowy śródmiejskiej i jej kolejnych przekształceń. W 1259 r. na miejscu obecnego zachodniego skrzydła ratusza powstał dom targowy, zwany też kupieckim, spełniający przede wszystkim funkcję sukiennic. Następnie w miejscu dzisiejszego wschodniego skrzydła wzniesiony został w 1274 r. budynek kramów i ław chlebowych, a przy nim wieża rynekowa — symbol dumy i niezawisłości miasta, wykorzystywana też dla celów obserwacyjnych i sygnalizacji.

Obydwa równoległe człony — dom kupiecki i ławy z wieżą — łączyła od strony południowej ozdobna ściana parawanowa, przy której już w 1330 r. istniał osobny budynek właściwego ratusza. W miejscu skrzydła północnego powstały: w roku 1279 — budynek wagi miejskiej, a nieco wcześniej — budynek sądowy.

W okresie szczytowego rozwoju średniowiecznego To-

NICOLAUS
COPERNICUS

runia w latach 1391—99 nastąpiła generalna przebudowa ratusza pod kierunkiem budowniczego miejskiego, mistrza Andrzeja. W jej wyniku powstał zupełnie nowy budynek, rozplanowany jednak na zrębach starej zabudowy, w formie czterech jednopiętrowych skrzydeł otaczających obszerny dziedziniec połączony z rynkiem czterema przejazdami bramnymi, umieszczonymi pośrodku każdego z nich. Wieża rynekowa, jedyny widoczny element dawnej zabudowy, włączona została — po jej podwyższeniu w 1380 r. — w bryłę nowego gmachu.

Powstały głównie w oparciu o wzory flandryjskie budynek ratusza, łączący pod jednym dachem funkcje administracyjno-handlowe, którym poprzednio służyły poszczególne części starej zabudowy, zaliczany jest do czołowych i najbardziej oryginalnych dzieł architektury gotyckiej w Europie.

Gruntowna przebudowa ratusza przeprowadzona w latach 1603—1605 nadała mu nowy kształt, nie umniejszając wartości artystycznej. Jej autor, prawdopodobnie sprowadzony z Gdańska architekt flamandzki Antoni van Opbergen, umiejętnie wywiązał się z zadania powiększenia gmachu, nie odpowiadającego już potrzebom rozwijającego się wspaniale miasta. Z rzadkim w owym czasie szacunkiem dla dawnego kształtu budynku, podporządkował się jego pierwotnej koncepcji artystycznej i nadbudowując drugie piętro, podwyższył gotyckie wnęki zasklepiając je spłaszczonym łukiem. Natomiast cztery narożne wieżyczki, szczyty wieńczące wszystkie fasady, wielkie okna w kamiennych obramieniach i wspaniałe

hełm wieży głównej — ukształtowane zostały w stylu późnego renesansu holenderskiego. Jeszcze wspanialej przebudowano i wyposażono wnętrza, z których część służyła celom reprezentacyjnym w czasie uroczystości miejskich i wizyt królów polskich, część zaś spełniała dawne funkcje administracyjno-handlowe i magazynowe.

Kres świetności gmachu kładzie pożar. W czasie oblężenia 1703 r. strawił on całe wnętrza, dachy i zwieńczenie wieży. Przeprowadzona w latach 1727—1735 odbudowa ograniczyła się, wobec ciężkiego położenia miasta, do niezbędnego minimum.

W XIX w. przekształcono wiele wnętrz, a w 1869 r. dostawiano do elewacji zachodniej neogotycki ryzalit. Przeprowadzona w latach 1957—1964 konserwacja i adaptacja usunęła większość bezwartościowych przeróbek i dostosowała gmach do potrzeb muzealnych.

Kamienica „Pod Gwiazdą”, Rynek Staromiejski 35

Siedziba Oddziału Sztuki Dalekowschodniej Muzeum Okręgowego.

Jeden z najokazalszych i najlepiej zachowanych barokowych domów mieszczańskich w Polsce. Zbudowany w 1697 r. z zachowaniem elementów wcześniejszej kamienicy gotyckiej, która w 1495 r. była własnością Filipa Kallimacha. Po przeprowadzonej w latach 1967—1969 konserwacji odzyskał prawie całkowicie swój pierwotny układ wnętrza z charakterystyczną wysoką sienią. Na

szczególne uwagi zasługuje bogato dekorowana sztuka-
teriami elewacja frontowa, wewnątrz zaś — rzeźbione
schody i polichromowane stropy drewniane.

Kościół Św. Jana, gotycki z XIII—XV w.

Dawny główny kościół parafialny Starego Miasta, w któ-
rym odbywały się niegdyś wszystkie uroczystości miej-
skie, m.in. solenne nabożeństwa z udziałem goszczących
w mieście królów polskich.

Najstarsza część fary to prezbiterium zbudowane po 1260
roku, do którego prawdopodobnie jeszcze w końcu XIII
wieku dobudowano niższy i krótszy od obecnie istnie-
jącego halowy korpus nawowy. Tuż po roku 1300 oddano
do prezbiterium przebudowaną później zakrytą, a po
pożarze w 1351 r. przedłużono kościół w kierunku za-
chodnim i wzniesiono wieżę. W połowie XIV w. powsta-
je rząd kaplic przy nawie północnej, a na pocz. XV w.
przy nawie południowej. Po zawaleniu się w 1406 r. wie-
ży, mistrz Hans Gotland buduje w latach 1407—1433
wieżę zachowaną do dziś. Ukształtowanie przestrzenne
kościółka zmienia się zasadniczo w latach 1468—1473 przez
podwyższenie jego naw, z zachowaniem układu halowe-
go, do obecnej wysokości 28 m. Jednocześnie zbudowano
kruchtę północną, a nieco później południową.

Wystrój kościoła przeważnie gotycki i barokowy. Cie-
kawostką historyczną jest tu najwcześniejsza tablica pa-
miątkowa ku czci Kopernika z wizerunkiem astronoma,

ufundowana około 1580 r. przez toruńskiego lekarza Mel-
chiora Pirnesiusa. Na wieży dzwon „Tuba Dei” z 1500 r.,
drugi co do wielkości w Polsce po Dzwonie Zygmunta.

Kościół Św. Jakuba, gotycki z XIV i XV w.

Kościół farny Nowego Miasta, w latach 1345—1425 i 1667
—1832 użytkowany przez ss. benedyktyнки. Wzniesiony
w latach 1309—1350 i poszerzony przez dodanie bocznych
kaplic na przełomie XIV i XV w. Zwieńczenie wieży od-
budowane po pożarze w 1455. Kościół wyróżnia się spo-
śród innych miejscowych kościołów odmiennym, bazyli-
kowym układem, ciekawym rozwiązaniem konstrukcyj-
nym opartym na systemie łuków przyporowych, a także
bogactwem formy architektonicznej oraz dekoracji kolo-
rową, glazurowaną cegłą. Wystrój kościoła gotycki i ba-
rokowy. Szczególnie cenne są tu malowidła ściennie z koń-
ca XIV w. oraz wielki obraz pasyjny z drugiej poł. XV w.
Od strony południowej kościoła — dawny budynek klasz-
toru przebudowany całkowicie w pocz. XIX w. na wię-
zienie wojskowe i nie posiadający obecnie większej war-
tości zabytkowej.

GRUPA „I”

*Zespół obronny bramy starotoruńskiej, z drugiej poł. XIII
wieku.*

Krzywa Wieża, z około poł. XIV w.
Spichrz gotycki, z drugiej poł. XIV w. — Piekary 4
Kamienica gotycka, z końca XV w. — Św. Ducha 12
Dom Kopernika, z końca XV w. — Kopernika 17
*Gotycka kamienica mieszczańska, z XV w. — Koperni-
ka 15*

Kamienica gotycka, z XV w. — Rabiańska 8
Spichrz barokowy, z XVII w. — Rabiańska 23
Brama Klasztorna, z pierwszej poł. XIV w.
Brama Żeglarska, z pierwszej poł. XIV w.
Pałac Biskupi, gotycko-barokowy — Żeglarska 8
Kamienica Eskenów, gotycko-renesansowa — Łazienna 16
Pałac Fengerów, z 1742 r. — Mostowa 14
Baszta Monstrancja, z pierwszej poł. XIV w.
Trzy późnogotyckie kamienice, przebudowane ok. 1520 r.

— Mostowa 6
Brama Mostowa, z 1432 r.
Spichrz gotycki, z pocz. XIV w. — Podmurna 1
*Dwór Mieszczański i Baszta Wartownia, koniec XIII i XV
wieku.*

Ruiny zamku krzyżackiego, XIII—XV w.
*Apteka „Pod Lwem”, pierwotnie kamienica gotycka —
Rynek Nowomiejski 13*
Baszty, z drugiej poł. XIII w. — Podmurna 26 i 30
Budynek gotycki, z XIV w. — Szczytna 2
Kamienica gotycka, z XV w. — Szczytna 15
*Kamienica późnogotycka, z ok. połowy XVI w. — Fran-
ciszkańska 12*

*Dwie kamienice barokowe, z ok. 1700 r. — Dzierżyńskie-
go 28*
Baszta „Koci Łeb”, z XVI w.
Arsenał Artyleryjski, z 1824 r.
Gotyckie kamienice, z połowy XV w. — Mostowa 22 i 24
Kamienica renesansowa, Łazienna 4
Kamienica gotycka, Rynek Staromiejski 17

Nous Vous Invitons à Toruń

Toruń, l'une des plus anciennes et des plus belles villes polonaises, a presque totalement conservé son caractère ancien et de monument. La Vieille Ville, la Nouvelle Ville et le château teutonique subsistent dans un état presque intact d'une disposition urbaniste intéressante du XIIIe siècle des rues et des places. Ils forment un ensemble urbain très beau et de la plus grande valeur historique.

Nombre de vestiges d'architecture se sont conservés dans la ville, et sont placés très haut, selon la classification officielle du Ministère de la Culture et de l'Art. Cette classification distingue le groupe „zéro” qui embrasse les monuments et leurs ensembles de la plus grande valeur à l'échelle mondiale, ainsi que quatre autres groupes: I — les monuments de la plus grande valeur à l'échelle européenne, II — les monuments ayant une grande valeur à l'échelle nationale, III — les monuments ayant une importance régionale.

Dans le texte ci-dessus nous vous présentons les monuments classés dans le groupe „zéro” et citons les monuments du premier groupe.

GROUPE „0”

A ce groupe appartient tout l'ensemble de la Vieille Ville et de la Nouvelle Ville ainsi que le château teutonique.

L'Eglise de Notre Dame, gothique du XIVe siècle

Ancienne église monastique des Franciscains. Dans les années 1557—1724, principale église protestante de la ville. Construite dans la seconde moitié du XIVe siècle sur l'emplacement d'une église du XIIIe siècle. Corps composé de trois nefs avec galerie au-dessus du portique dans la nef latérale du nord. La construction du toit actuel date de 1798; ce toit couvre les trois nefs, remplaçant les trois toits antérieurs. A la place des faites gothiques, triples et richement décorés, on a construit de nouveaux faites du corps des nefs. Les sièges de 1806 et 1813 ont causé de graves dégâts. Du côté de nord de l'église, on remarque les restes du bâtiment du cloître du début du XIVe siècle (détruit en 1830), construit selon le plan d'un quadrilatère avec un viridarium au centre. Dans les années 1568—1724 c'était la résidence du fameux gymnase académique de Toruń.

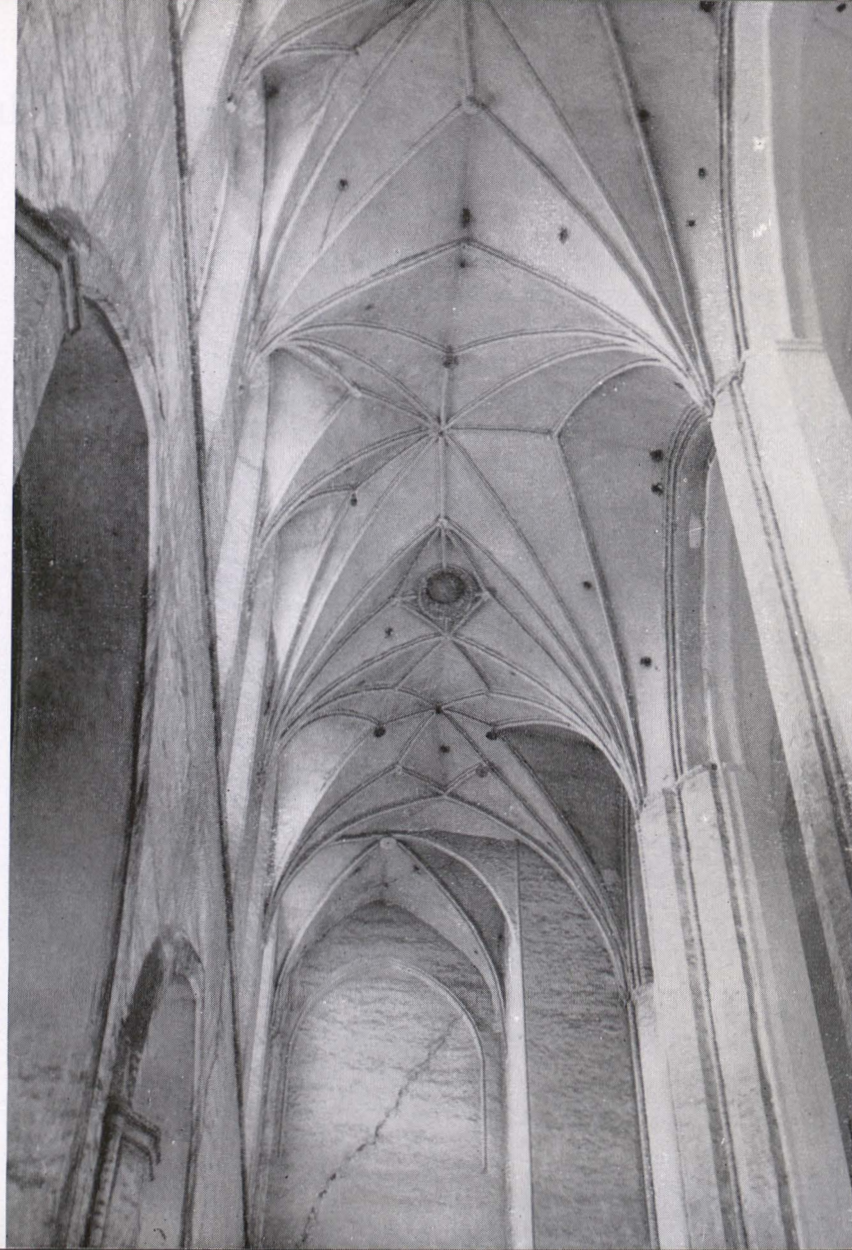
L'intérieur de l'église — gothique et baroque. Une attention toute particulière attire les peintures murales de la fin du XIVe siècle, ainsi que nombre d'épithaphes du XVIIe et XVIIIe siècle.

Hôtel de Ville de la Vieille Ville, XIIIe—XVIIIe siècles, gothique avec des éléments de la haute Renaissance.

Actuellement, se trouve le Musée Régional. Autrefois, centre du commerce et siège des autorités municipales. Résidence temporaire des rois de Pologne visitant la ville. La forme actuelle de l'Hôtel de Ville est le résultat de l'expansion graduelle et des changements de l'aménagement de la Vieille Ville. En 1259, à l'emplacement de l'actuelle aile occidentale de l'Hôtel de Ville, se trouvait une maison du Marché, appelée aussi Maison des marchands jouant le rôle des halles aux draps. Ensuite, à l'emplacement de l'actuelle aile orientale, on a construit en 1274 des halles et des boutiques de boulangers et à côté, une tour du Marché — symbole de la fierté et de l'indépendance de la ville, utilisée aussi comme lieu d'observation et de signalisation.

Ces deux éléments parallèles — la maison des marchands et les halles avec la tour — étaient joints du côté sud par une façade décorée, près de laquelle, dès 1330 déjà, existait le bâtiment séparé de l'Hôtel de Ville. A l'emplacement de l'aile nord, ont été construites: en 1279 — un bâtiment de Poids et Mesures municipaux et un peu plus tôt — le bâtiment de la Justice.

Au temps de l'épanouissement de Toruń médiéval, dans les années 1391—1399, a eu lieu une reconstruction complète de l'Hôtel de Ville, exécutée sous la direction de l'architecte municipal, maître André. Cette reconstruction a donné un bâtiment tout neuf, construit cependant à l'emplacement des anciennes fondations, en forme de quatre ailes d'un étage entourant une immense cour donnant passage au marché par quatre portes cochères, placées

au milieu de chacune d'elles. La tour du Marché, l'un des éléments visibles de l'ancienne construction, a été incorporée — après son élévation en 1380 — dans le corps du nouveau bâtiment.

Construit uniquement selon des modèles flamands, le bâtiment de l'Hôtel de Ville unissait sous le même toit les fonctions administratives et commerciales, auxquelles servaient autrefois les différentes parties de l'ancienne construction. Il est considéré comme l'une des plus importantes et des plus originales oeuvres de l'architecture gothique en Europe.

La reconstruction complète de l'Hôtel de Ville qui a eu lieu en 1603—1605 lui a donné une nouvelle forme sans amoindrir sa valeur artistique. Son auteur, probablement venu de Gdańsk, architecte flamand Antoine van Opbergen a su habilement agrandir le bâtiment qui ne répondait plus aux besoins de la ville en développement. Avec un rare respect pour la forme ancienne du bâtiment, il se subordonna à sa conception artistique primaire et en construisant un second étage, il éleva les niches gothiques en les fermant d'un arc aplati. Tandis que les quatre tours d'angle, les sommets couronnant toutes les façades, de grandes fenêtres cadrées en pierre et le splendide haume de la tour principale — ont été façonnées dans le style de la haute Renaissance flamande. D'une façon encore plus belle ont été reconstruits et décorés les intérieurs dont une partie était destinée aux fonctions d'apart lors des cérémonies municipales et des visites des

rois de Pologne, une autre accomplissait ses anciennes fonctions administratives et commerciales.

L'incendie mis fin à la splendeur du bâtiment. Durant le siège en 1803, les flammes ont détruit tout l'intérieur, les toits et les tours. La reconstruction des années 1727—1735 a été limitée, vu les difficultés, au minimum indispensable.

Au XIXe siècle, les nombreux intérieurs ont été transformés, et en 1869, un risalto néogothique a été ajouté à la façade occidentale. Au cours des travaux de conservation et d'adaptation en 1957—1964, la majorité de ces transformations sans aucune valeur a été supprimé et on a adapté le bâtiment aux besoins d'exposition de musée.

La Maison „A l'Etoile”, Rynek Staromiejski 35

Siège de la Section de l'Art de l'Extrême-Orient du Musée régional.

L'une des plus belles et des mieux conservées maisons baroques bourgeoises en Pologne. Construite en 1697, en épargnant les éléments de l'ancienne maison gothique qui, en 1495, appartenait à Filip Kallimach. Après les travaux de conservation faits en 1967—1969, ses intérieurs, caractérisés par un haut vestibule, constituent une copie exacte de son original. Une attention particulière mérite l'élévation frontale richement décorée et à l'intérieur — des escaliers sculptés et des plafonds polychromés.

L'Eglise Saint-Jean, gothique du XIIIe—XVe siècle

L'ancienne principale église paroissiale de la Vieille Ville où étaient célébrées toutes les cérémonies municipales, des messes solennelles avec la participation des rois de Pologne visitant la ville.

La plus ancienne partie du dôme c'est le presbytère construit après 1260, auquel probablement encore à la fin du XIIIe siècle on a ajouté un corps de nef plus bas et plus court que le présent. Juste après 1300, on a ajouté au presbytère la sacristie reconstruite plus tard et après l'incendie, en 1351, on allongea l'église dans la direction de l'ouest et on éleva la tour. Une rangée de chapelles dans la nef du nord provient de la moitié du XIVe siècle, tandis qu'au commencement du XVe siècle, celles de la nef du sud. En 1406, la tour s'écroule et le maître Hans Gotland construit dans les années 1407—1433, une autre, conservée jusqu'aujourd'hui. La forme de l'église change totalement en 1468—1473 par l'élévation de ses nefs, conservant cette disposition jusqu'à la hauteur de 28 m. En même temps, on a construit les vestibules du nord et du sud.

L'intérieur de l'Eglise est gothique et baroque. D'un intérêt historique est ici la plus ancienne inscription en honneur de Copernic fondée en 1580 environ par un médecin de Toruń, Melchior Pirnesius. La cloche de la tour «Tuba Dei» de 1500 est la seconde en ce qui concerne sa grandeur en Pologne après la Cloche de Sigismond de Cracovie.

L'Eglise Saint-Jacques, gothique du XIVe et XVe s.

L'église de la Nouvelle Ville dans les années 1345—1425 et 1667—1832 tenue par les Bénédictines. Construite en 1309—1350 et agrandie de chapelles latérales vers la fin du XIVe siècle. La tour a été reconstruite après l'incendie en 1455. L'église se distingue des autres églises de la ville par sa disposition sous forme de basilique, une intéressante construction basée sur le système des arcs de soutien ainsi que par la richesse de la forme architecturale et des décorations en couleurs. L'intérieur de l'église est gothique et baroque. Les peintures murales de la fin du XIVe siècle ainsi que le grand tableau de passion de la seconde moitié du XVe siècle sont d'un plus grand intérêt. Du côté sud de l'église se trouve l'ancien bâtiment du cloître complètement reconstruit au commencement du XIXe siècle et dès lors servant de prison militaire.

GROUPE „I”

L'ensemble de défense de la Porte de l'ancien Toruń, de la seconde moitié du XIIIe siècle.

La Tour Penchée, de la moitié du XIVe siècle

Magasin à blé gothique, seconde moitié du XIVe siècle — Piekary 4

La Maison gothique, fin du XVe siècle — Św Ducha 12

La Maison de Copernic, fin du XVe siècle — Kopernika 17

La maison gothique bourgeoise, du XVe siècle — Kopernika 15

La Maison gothique, du XVe siècle — Rabińska 8

La Porte du Cloître, de la première moitié du XVe siècle

Magasin à blé baroque, du XVIIe siècle — Rabińska 23

La porte des marins, de la première moitié du XIVe siècle

Le Palais des évêques, gothique-baroque — Żeglarska 8

La Maison des Esken, gothique — Renaissance — Łazienna 1

Le Palais des Fenger, de 1742 — Mostowa 14

Monstrancja Tour, de la première moitié du XIVe siècle

Trois maisons du haut gothique, reconstruites vers 1520 — Mostowa 6

La porte du pont, de 1432

Magasin à blé gothique, du début du XIVe siècle — Podmurna 1

Le Manoir bourgeois et la Tour de Garde, fin XIIIe et XVe siècle.

Les ruines du château teutonique, XIIIe—XVe s.

La pharmacie „Au Lion”, autrefois gothique — Rynek Nowomiejski 13

Les tours, de la seconde moitié du XIIIe siècle — Podmurna 26 et 30

La maison gothique, du XIVe siècle — Szczytna 2

La maison du haut gothique, vers la moitié du XVIe siècle — Franciszkańska 12

Deux maisons baroques, de 1700 — Dzierżyńskiego 28

La tour „la Tête du chat”, du XVIe siècle

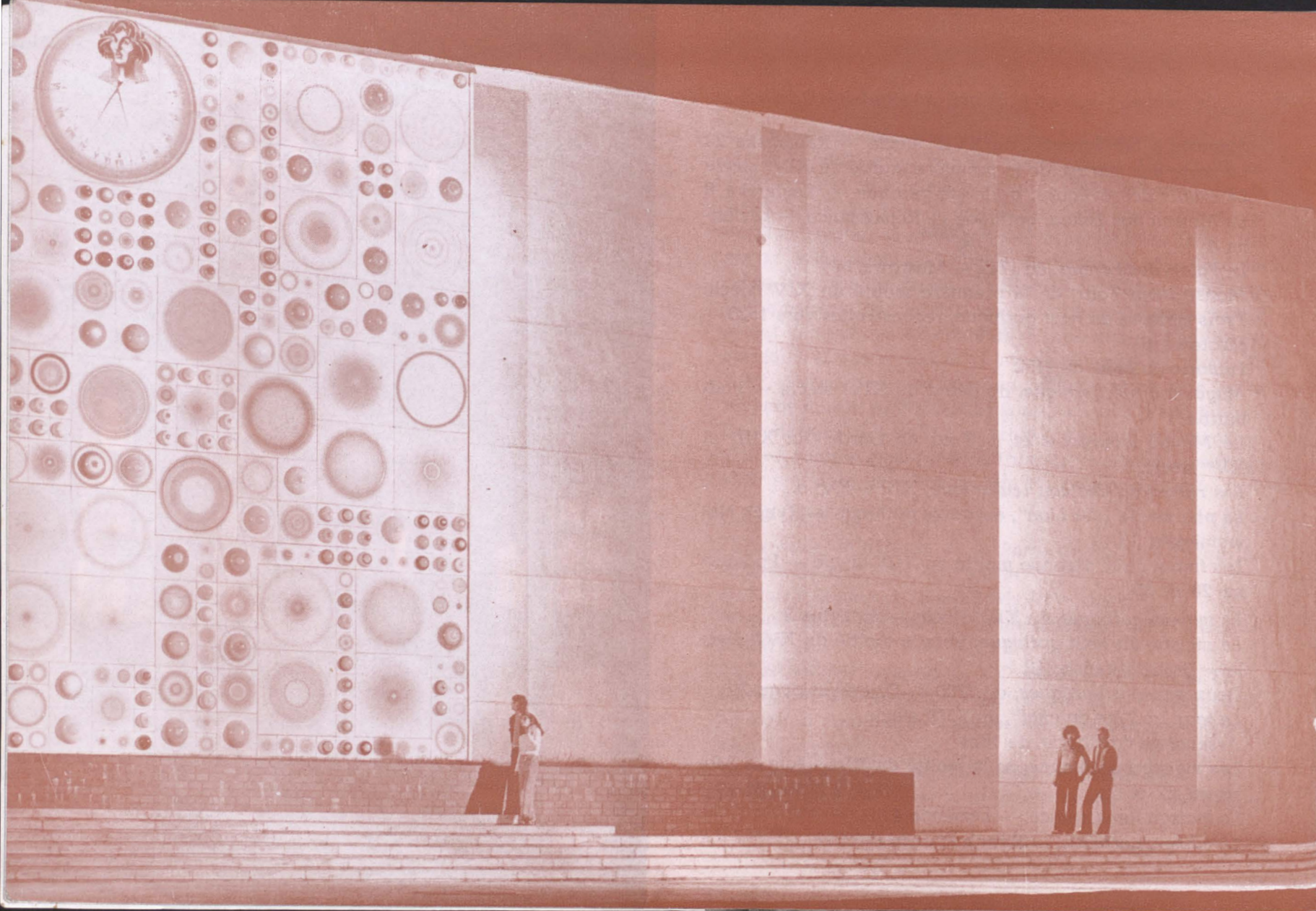
Arsenal de l'artillerie, de 1824

Les maisons gothiques, de la moitié du XVe siècle — Mostowa 22 et 24

La maison Renaissance, — Łazienna 4

La maison gothique, — Rynek Staromiejski 17.

Welcome in Toruń

One of the oldest and most beautiful towns in Poland, Toruń has throughout the centuries retained its ancient character. Its thirteenth century urban layout with three main elements: the Old and New Towns and the Castle of the Teutonic Knights, still remains a picturesque complex of unique historical value.

Toruń has many historical buildings rated very high in the official classification of the Polish Ministry of Culture and Art distinguishing monuments of the group "0" (the highest world class) and four others groups: 1st — for monuments of European significance, 2nd — for monuments on an all-Poland scale, and 3rd for monuments of regional importance.

In this leaflet we shall be presenting only these included in the "zero" and "first" categories.

GROUP „0”

This group includes the whole of the Old and New Towns and the Teutonic Castle as well as:

Church of the Virgin Mary, 14th century Gothic.

Formerly the Franciscan monastic church. The town's

main Protestant church in the years 1557—1724. Erected in the second half of the 14th century in place of an earlier 13th century structure. Three-aisle body with a gallery over the cloister in the northern aisle. 1798 — three separate roofs replaced by a single one which required construction of a new gable roof in place of the three richly decorated Gothic ones. Damaged during the 1806 and 1813 sieges. To the north — remnants of a 14th century convent, originally built on rectangular plan with viridarium in the centre, demolished in 1830. In the years 1568—1724 it housed the famous Toruń academic gymnasium.

Gothic and Baroque interior. Worthy seeing are the late 14th century wall-paintings and numerous 17th and 18th century memorial tablets.

Old Town Hall, 13th—18th century, Gothic with Late Renaissance elements.

Today the Old Town Hall houses the Regional Museum. Previously, the town's trade centre and the seat of Toruń authorities. Temporary residence of Polish kings visiting the town.

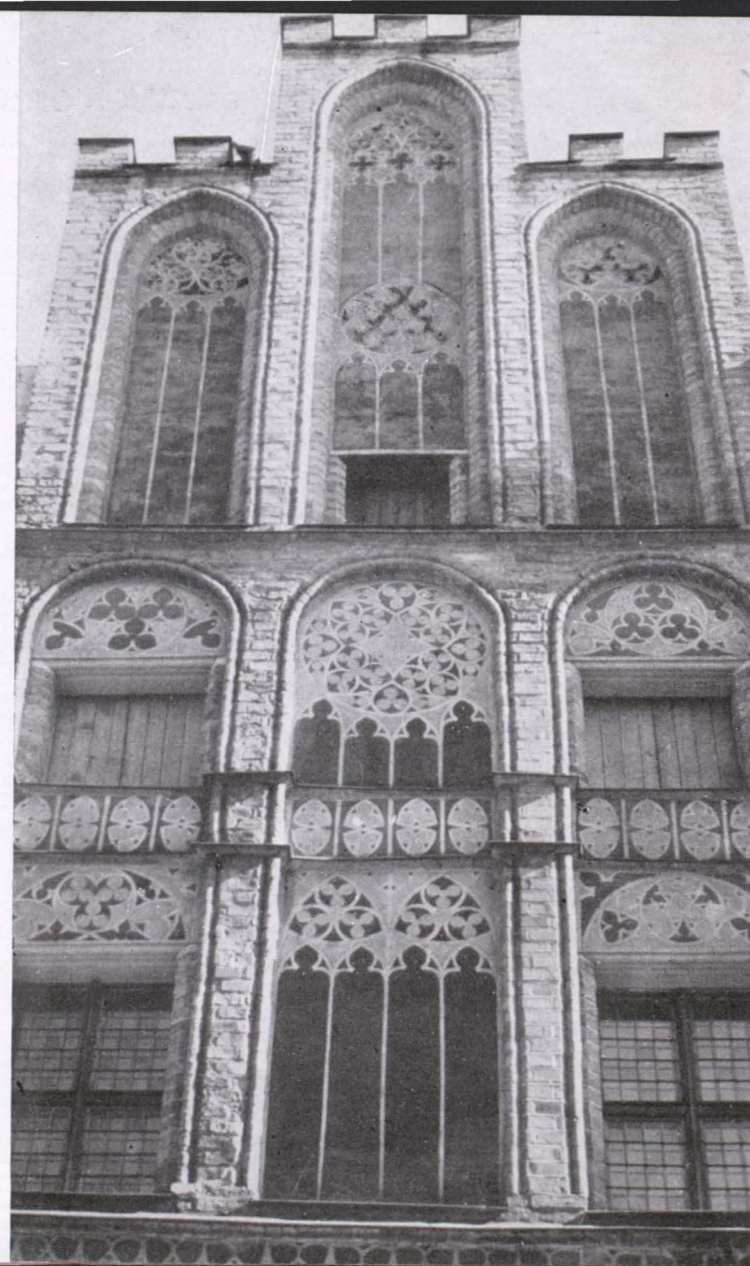
The final shape of the Old Town Hall emerged as a re-

sult of gradual expansion and changes in the various structures in the centre of the Market Place. In 1259, a covered market was erected on the site of the Hall, which served, first of all, as a cloth hall. Then, on the site of the present eastern wing a building with bakers' stalls was added in 1274 and a market-place tower — a symbol of the town's pride and sovereignty used also as a vantage point.

These two parallel elements were, in their southern part, connected by a decorated screen-wall close to which a separate building of the town hall was erected as early as 1330. The nearby weight-house dating from 1279 and the earlier court-house stood in the place of the northern wing of the present Town Hall.

In the period of medieval Toruń's well-being, the Town Hall underwent in 1391—1399 general reconstruction supervised by the town's master-builder, Andrzej. Consequently, an entirely new structure grew on the foundations of the earlier buildings taking this time the shape of four one-floor wings surrounding a spacious courtyard connected with the Market Place by means of four gates placed centrally in each wing. The market square tower, the only visible element of the old structure was elevated in 1380 and included in the new complex.

The Old Town Hall, whose design was influenced chiefly by Flanders architecture, combined administrative and commercial functions under one roof. Now it is regarded as one of the best and original examples of Gothic architecture in Europe.

Large-scale reconstruction of the Old Town Hall in 1603—1605 gave it a new appearance but did not affect its artistic value. Its author, presumably Antoni van Opbergen, a Flemish architect from Grańsk, skilfully expanded the building which ceased to meet the needs of the rapidly developing town. With great respect for the original shape of the building, so rare at that time, van Opbergen added the second floor and elevated the Gothic niches topping them with flat arches. The four-corner pinnacles, decorated gables of the facade, huge stone-framed windows and the magnificent dome of the main tower were modelled in the Late Dutch Renaissance style. The reconstructed and redecorated interiors were even more beautiful. Some of them served representative purposes during town ceremonies and sojourns of Polish kings, others continued to be used for administrative and commercial ends and provided storage-space.

The fire which broke out during the 1703 siege consumed the whole interior, roofs and the dome of the tower. The town's difficult situation limited the 1727—1735 reconstruction to the necessary minimum.

In the 19th century many interiors were redecorated and in 1869 a Neo-Gothic projection was added to the western elevation. In the course of conservation and adaptation works in 1957—1964, alterations of no artistic value were removed and the building was adapted to house a museum.

The House Under the Star, Rynek Staromiejski 35.
Seat of the Far Eastern Section of the Regional Museum.

One of the most beautiful and best preserved Baroque burgher's houses in Poland. Built in 1679 incorporating elements of an earlier Gothic house, which in 1495 belonged to Filip Kallimach. After conservation in 1967—1969 its interiors with a characteristic high hall are almost a copy of the original layout. Worth noticing is the rich ornamentation of the front elevation; inside — the carved stair-case and polychrome ceilings.

The Church of St. John, 13th—15th century Gothic.

Formerly the main parish church of the Old Town where all town ceremonies took place, among them solemn masses attended by Polish kings visiting Toruń.

The presbitery built after 1260 is the oldest part of the church to which a main nave (lower and shorter than the present one) was added probably at the end of the 13th century. After 1300 a vestry, later on reconstructed, was built. After the 1351 fire, the church was lengthened in its western part. The tower dates from the same period. A gallery of chapels appeared in the northern aisle in mid-14th century and in the 15th century another one in the southern aisle. In 1406 the old tower collapsed. A year later construction of the present tower began lasting until 1433. It was supervised by master-builder Hans Gotland.

The appearance of the church changed basically in the years 1468—1473 when the aisles were elevated to 28 metres and successively the northern and southern vestibules were added.

The interior is mainly Gothic and Baroque. Of special historical interest is the earliest known memorial tablet bearing the effigy of Nicolaus Copernicus and founded around 1580 by Toruń's physician, Melchior Pirnesius. The tower-bell Tuba Dei cast in 1500, is the second biggest after the Sigismund Bell in Cracow.

The Church of St. James, 14th—15th century Gothic.

The parish church of the New Town belonging in 1345—1425 and 1667—1832 to the Benedictines. Built in 1309—1350 and enlarged at the turn of the 14th century with side chapels. The tower reconstructed after the 1455 fire. What makes the church unique is that it is built on a basilica plan and the construction is based on a system of flying buttresses. The building is decorated with coloured glazed bricks. Gothic and Baroque interior. Of great interest are the 14th century wall-paintings and the huge passion painting dating from the second half of the 15th century.

To the south — a former convent building completely rebuilt at the beginning of the 19th century, adapted to a military prison and today of none too big historical value.

GROUP „I”

The Old Toruń Gate defence system, late 13th century

Leaning Tower, mid-14th century

Gothic Granary, late 14th century — Piekary 4

Gothic House, late 15th century — Św. Ducha 12

Copernicus' House, late 15th century — Kopernika 17

Gothic burgher's house, 15th century — Kopernika 15

Gothic House, 15th century — Rabiańska 8

Baroque Granary, 17th century — Rabiańska 23

Klasztorna Gate, early 14th century

Żeglarska Gate, early 14th century

Bishop's Palace, Gothic-Baroque — Żeglarska 8

Eskens' House, Gothic-Renaissance — Łazienna 16

Fengers' Palace, 1742 — Mostowa 14

Monstrancja Tower, early 14th century

Three Late-Gothic Houses, reconstructed ca 1520 — Mostowa 6

Mostowa Gate, 1432

Gothic Granary, early 14th century

Burgher's Mansion and Wartownia Tower, late 13th and 15th century

Ruins of the Teutonic Castle, 13th—15th century

Dispensary „pod Lwem” (Under the Lion), originally a Gothic house — New Town Market Place 13

Towers, late 13th century — Podmórna 26 and 30

Gothic building, 14th century — Szczytna 2

Gothic House, 15th century — Szczytna 15

Late-Gothic House, mid-16th century — Franciszkańska 12

Two Baroque Houses, ca 1700 — Dzierżyńskiego 28

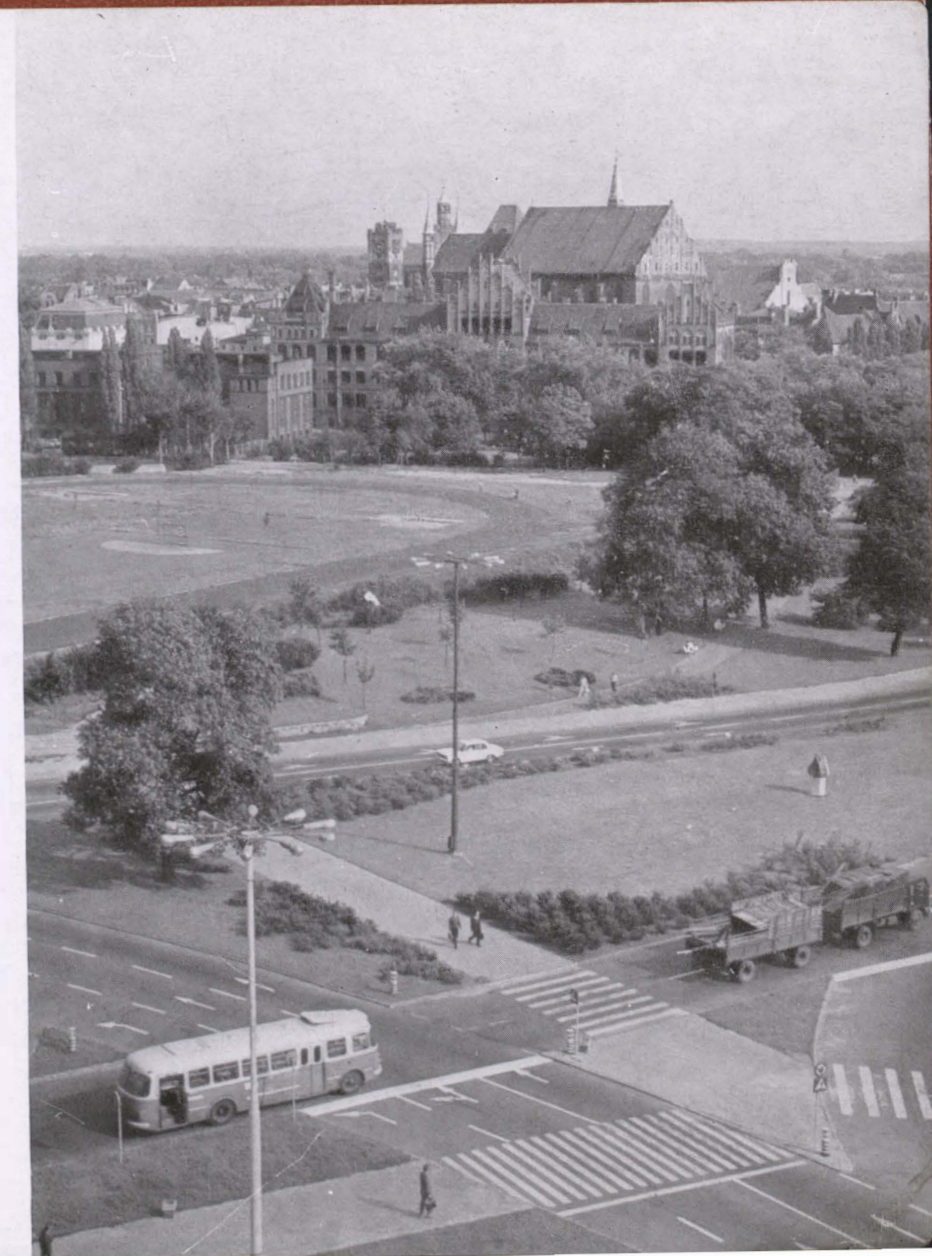
„Koci Łeb” Tower, 16th century

Artillery Arsenal, 1824

Gothic Houses, mid-15th century — Mostowa 22 and 24

Renaissance House, — Łazienna 4

Gothic House, Old Town Market Place 17

Rédaction et présentation graphique: Zdzisław-Paweł Pozażycki
Traduction des textes en français: Małgorzata Morek
Traduction des textes en anglais: Małgorzata Stafiej
Photographies: Piotr Beszterda — pages 1, 2, 5, 6, 10, 17, 21, 24, 28;
Janina Gardzielewska — pages 26, 31, 32, 34, 37, 38, 40, 43; Irena Ja-
rosińska — couverture et pages 18, 22; Michał Kokot — page 13;
Archives.

Imprimé: Zakłady Graficzne w Toruniu

Nous donnons les reproductions de:

Couverture: la sculpture de Danuta Kwapiszewska „L'oiseau du pa-
radis”

p. 16: lino de Maria Wąsowska „Le chant sur un disque”

p. 20: la sculpture de Danuta Kwapiszewska „Terpsychore”

p. 24: la sculpture de Danuta Kwapiszewska „La danseuse au châte”

p. 30: le bas relief de Elżbieta Szczodrowska „Nicolaus Copernicus”

p. 40: „Mosaïque cosmique” de Stefan Knapp (sur le fronton de la
nouvelle salle de l'Université Nicolas Copernic à Toruń).

XVIII - 3 / 2

